

Рецензія
офіційного рецензента
кандидата мистецтвознавства, старшого викладача кафедри
композиції та інструментування Харківського національного
університету мистецтв імені І.П. Котляревського
Малого Дмитра Миколайовича
на дисертаційну роботу **Чжана Гуанцзяня**
«ОБРАЗ КИТАЮ У ФОРТЕПІАННІЙ МУЗИЦІ ЧЖАН ЧЖАО»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю **025 Музичне мистецтво**

Вибір Чжаном Гуанцзяном теми фортепіанної творчості сучасного китайського композитора і піаніста Чжана Чжао є не випадковим. Подібно до Ван Цзяньчжуна, він належить до числа найвідоміших сучасних китайських композиторів, які звертаються до жанру фортепіанної музики. Такий вибір свідчить про національно орієнтоване мислення, що пронизує творчість митця, а також відповідає фахової профілізації дисертанта – «фортепіано».

Попри наявність значної кількості наукових праць, присвячених постаті Чжана Чжао, у дисертаційному дослідженні запропоновано новий підхід до вивчення його творчості. Зокрема, увагу зосереджено на виявленні образу Китаю (у Розділі 3 – національної картини світу), що корелює з проблематикою звукового образу (звукообразу) світу, дослідженою в працях українських музикознавців, зокрема Н. Рябухою.

У роботі проаналізовано найбільш значущі фортепіанні твори композитора: «Айлао-рапсодія», Фантазія на теми пекінської опери «Піхуан», цикли «Три балади південних передгір'їв Юннаня», «Китайська мрія», «Китайські мелодії», а також обробка пісні «Моя Батьківщина». Порушена Чжаною Гуанцзяном проблематика визначає **актуальність рецензованого дослідження**.

У дослідженні простежується **наукова новизна**, оскільки автором запропоновано самобутній підхід до аналізу творчості Чжана Чжао, який полягає у всебічному розкритті образів Китаю крізь призму світогляду композитора, його комунікативної та соціокультурну практики.

Перший розділ роботи присвячено творчому портрету та біографії Чжана Чжао, у наступних двох здійснено послідовний аналіз найбільш знакових фортепіанних творів митця в хронологічному аспекті – від ранніх до пізніх.

Підрозділ 1.1 можна віднести до галузі історичного музикознавства та психології творчості. Тут наведено факти біографії композитора – від періоду дитинства й освіти до сучасного етапу його діяльності. Матеріал безпосередньо пов'язаний із метою дослідження – виявленням образу Китаю у творчості митця. Розкрито соціальне, природне та ментальне середовище (спостереження, враження, читання, навчання тощо), яке зумовило формування світоглядних орієнтирів і музичної мови Чжана Чжао. Окремо розглянуто історію створення творів та здійснено їх семантичний аналіз, у якому відображено принципи поєднання традиційного та новітнього, східного і західного.

У підрозділі 1.2 завдяки аналізу праць інших дослідників та епістолярних джерел уточнено низку біографічних фактів, охарактеризовано творчість митця, його світоглядні (мистецькі) та педагогічні позиції. Підкреслено, що національно орієнтоване мислення Чжана Чжао перегукується з досвідом композиторів інших країн, які інтегрувалися у світовий музичний процес через розбудову національної музичної мови (М.Каломіріс, Р.Ееспере, Е.Раутаваар, М.Скорик, Є.Станкович та ін.).

У підрозділі 1.3 проаналізовано стильові риси, композиторський метод і деякі аспекти виконавської інтерпретації творів Чжана Чжао на основі наукових джерел. Виокремлено роль мислення композитора та його здатність до переосмислення традиції крізь призму власного досвіду.

У підрозділі 2.1 розглянуто «Айлао-рапсодію» Чжана Чжао. Здійснено детальний семантичний та структурно-композиційний аналіз твору, що інтерпретується крізь призму множинності образів Китаю. Виявлено алюзії, стилізації, звернення до першоджерел: музики етнічних меншин (*і, хані, тибетці* та ін.), ідей Конфуція, а також принцип поєднання національного та західного начал, що загалом відображає концептуальне мислення композитора.

У підрозділі 2.2 досліджено інший знаковий твір митця – Фантазію на теми пекінської опери «Піхуан». Аналогічно до попереднього аналізу, надано авторські рефлексії щодо впливу образів Китаю, зокрема естетики пекінської опери, на формування стилістики твору. Особливу увагу приділено специфіці виконавської інтерпретації – аплікатурі, педалізації, створенню художнього образу.

У підрозділі 2.3 проведено докладний аналіз фортепіанного циклу «Три балади південних передгір'їв Юннаня». Його ідейний зміст співвідноситься з концепцією, визначеною у підрозділі 2.1, – впливом культури національних меншин (зокрема народу і) на музичне мислення композитора. Розглянуто особливості використання імітації національних інструментів, ладових структур, метро-ритмічного компонента, а також виконавську специфіку циклу.

Підрозділ 2.4 присвячено аналізу твору «Китайська мрія», у якому репрезентовано новий композиторський задум – «відобразити сутність музичної культури китайської нації» (с.113).

У підрозділі 3.1 дисертант продовжує проблематику, окреслену в другому розділі (виявлення образів Китаю у творах Чжана Чжао), але вже на іншому концептуальному рівні – визначення національної картини світу Китаю на матеріалі збірки «Китайські мелодії» та фортепіанного аранжування (обробки) пісні «Моя Батьківщина» з фільму «Шанганлін» (композитор – Лю Чжи). Значним здобутком дослідження є виокремлення концептуальних блоків у структурі збірки: жіночі образи, картини місць (географічна «мозаїка»), людські почуття (любовна лірика та емоційні стани). Зазначимо, що серед найбільш відомих і виконуваних творів циклу – «Моліхуа» («Жасмін»), «Любовна пісня з Кандіна» та «Пісня човнярів на Хуанхе».

У підрозділі 3.2 проведено детальний композиційний та виконавський аналіз обробки пісні «Моя Батьківщина» – одного з найпопулярніших музичних творів Китаю.

Висновки до кожного розділу роботи є лаконічними й водночас змістовними, в яких окреслюються основні положення дослідження. Загальні

висновки мають розгорнутий характер і повністю відповідають завданням, поставленим у Вступі. У них узагальнено результати аналізу творів із розділів 2 і 3, а також розкрито особливості стилю Чжана Чжао. Зокрема, акцентовано на поєднанні впливу європейської музичної традиції (функціональна гармонія, формотворча логіка, класико-романтична модель, фортепіанна фактура) зі збереженням національної образності, ладових, ритмічних та жанрових моделей.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Дисертація є цілісним науковим дослідженням, у якому аналізи творів Чжана Чжао – розгорнуті та змістовні. Разом із тим, на нашу думку, у третьому розділі, присвяченому національній картині світу Китаю, залишено поза увагою відомі в українському музикознавстві розробки концепту звукового образу світу, які б могли поглибити теоретичний аспект проблематики (попри наявність однієї з відповідних праць у списку джерел). Дещо недостатньо конкретизовано технологічні аспекти виконавської імітації тембрів китайських народних інструментів. Крім того, у дисертації не отримало належного обґрунтування поняття концептуального мислення чи концептуальної композиції, яке, однак, простежується в аналітичних розвідках автора.

У зв'язку з цим постають наступні питання до дисертанта:

1) У третьому розділі роботи Ви досліджуєте поняття національної картини світу Китаю. Як, на Вашу думку, воно корелює з розробками концепту звукового образу світу (звукообразу), відомого в українському музикознавстві? У чому полягає відмінність цих понять?

2) Аналізуючи фортепіанні твори Чжана Чжао у розділах 2 і 3, Ви визначаєте, що однією з їх характерних рис є імітація тембрів китайських інструментів. Підсумуйте, будь ласка: яким чином ця імітація досягається з точки зору виконавської техніки та інтерпретації (звуковидобування, агогіка, педалізація тощо)?

3) Ви здійснюєте детальний аналіз творів крізь призму світоглядних орієнтирів композитора, посилаючись на його враження та спостереження. Чи не є це, на Вашу думку, свідченням концептуального мислення? Чи можна в контексті творчості Чжана Чжао говорити про концептуальність як характеристику сучасне композиторського мислення?

Підсумуємо. Дисертацію **Чжана Гуанцзяна «Образ Китаю у фортепіанній музиці Чжан Чжао»** можна визначити як монолітне, монотиматичне дослідження за принципом виявлення головної мети: усі аналітичні розвідки творів проведено крізь призму світоглядних орієнтирів, соціокультурного контексту та біографії композитора, який є одним із найвідоміших китайських сучасних митців Китаю. У роботі переконливо розкрито принцип симбіозу, що пронизує творчість Чжана Чжао та полягає в гармонійному поєднанні східного й західного, національного та універсального, інструментів народної та європейської традицій. Згідно з результатами дослідження, музичне мислення композитора доцільно віднести до концептуального типу.

Автор дотримався принципів академічної доброчесності, що підтверджено результатами перевірки тексту за допомогою комплексного онлайн-сервісу *Turnitin*. Апробація основних положень дисертації засвідчена публікацією трьох статей у фахових наукових виданнях, включених до переліку МОН України, а також однієї статті в закордонному фаховому виданні з мистецтвознавства (Відень, Австрія). Крім того, результати дослідження були представлені на дев'яти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних і науково-творчих конференціях. Загальний обсяг дисертації становить 206 сторінок, з яких 166 – основний текст; список використаних джерел налічує 175 позицій.

Викладені в рецензії дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, оскільки автором створено концепцію виявлення образів Китаю та національної картини світу у творчості Чжана Чжао, її

належно обґрунтовано, а зміст і структура дисертації відповідають сучасним науковим стандартам.

Таким чином, дисертаційне дослідження Чжана Гуанцзяна відповідає вимогам пунктів 5-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року, а також «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року.

У зв'язку з вищевикладеним вище, дисертант **Чжан Гуанцзян** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 025 – Музичне мистецтво.

Кандидат мистецтвознавства,

старший викладач кафедри композиції

та інструментування ХНУМ імені І.П. Котляревського

Дмитро МАЛИЙ